

Hét dolgozat

Csoportfoglalkozások a fegyházban

„A büntetés-végrehajtás mint totális rendszer, tehát a természetéből adódó lehetőségek és a mentális segítőmunka feltételei sok ponton ellentmondásba kerültek. A különböző alrendszerek értékei és funkciói időnként akadályozzák egymást, ezért a nevelők munkájuk során sok feszültséggel találkoznak. Az ebből adódó stressz kezelése érdekében a büntetés-végrehajtási rendszerben a mentális segítőmunka, ezen belül különösen a csoportvezetői tevékenység végzéséhez nélkülözhetetlenek tartjuk a rendszeres szakmai szupervíziót, illetve az időnkénti továbbképzés biztosítását.” Ezt az idézetet a Szent-Györgyi Albert Orvostudományi Egyetem főiskolai karának két tanára, *Balogh Lujza* és *Ráczné Török Erzsébet* írta le a közelmúltban. Véleményalkotásukat arra alapozták, hogy előzőleg három hónapon keresztül oktatóként részt vállaltak egy speciális programban. E tanfolyamon a Szegedi Fegyház és Börtön hét nevelője a csoportfoglalkozások vezetésének fortélyait igyekezett elsajátítani. A két intézmény között évek óta jó kapcsolat alakult ki. Az együttműködés tavalyi felülvizsgálatakor *Csapó József*, a börtön parancsnoka kezdeményezte, hogy találjanak a korábbinál tartalmasabb formát. Feleljen meg tehát jobban a börtön annak a lehetőségnek, hogy a végzős szociálismunkás-hallgatók a Csillagban végzhessék terepgyakorlatukat. Ennek feltétele, hogy a pedagógus végzettségű nevelők gyakorlatvezetői képesítést szerezzenek a főiskolán.

A képzési programról, s annak előzményeiről először *Ágoston Magdolna*t, a főiskola adjunktusát kérdeztük. Az adjunktusnő ismeri a büntetés-végrehajtást, hiszen korábban Állampusztán, majd Nagyfán 14 évig nevelőként dolgozott.

Új megállapodás

– Többfordulós előkészítő tárgyaláson – amelyen Mocsai Zoltán nevelési referens, Kovács Zsolt pszichológus és Szondi Miklós megbízott büntetés-végrehajtási osztályvezető képviselte a szegedi börtönt – fogalmazódtak meg először a nevelők ilyen irányú speciális képzésének problémái – idézi a kezdeteket *Ágoston Magdolna*. – Tudtuk, hogy erre a képzésre nagy szükség van, hiszen a bv. intézetekben hiányoznak azok a szakmai műhelyek, ahol a nevelők új ismeretekhez juthatnának. Pedig akad egy sor fontos kérdés, amelyekkel a bv. humán területein tevékenykedők naponta szembekerülnek, s amelyekre akár épp egy ilyen oktatás keretében kaphatnak választ.

Néhány az aktuális kérdések közül: *Miként tudnak fejlődési lehetőséget biztosítani a fogvatartottaknak úgy, hogy ne a hagyományos „jutalmazok-büntetek” szisztémát alkalmazzák, hanem egyfajta evolúciós megközelítést, amelyre a csoportfoglalkozások a leg-hatékonyabbak? Melyek azok a számukra eddig ismeretlen eszközök, amelyekkel meg tudják őrizni a fogvatartottak mentális egészségét?*

– Amikor sorra vettük az intézet igényeit – folytatja a gondolatsort Ágoston Magdolna –, fontosnak gondoltuk azt is, hogy konfliktusmegoldó viselkedésmódok elsajátítására van szüksége mind a fogvatartottaknak, mind pedig a személyzetnek. Olyan módokra, amelyek a korábbinál jobban tisztelik az egyediséget, a személyiségi jogokat. Az oktatásban részt vevő nevelőknél maradván feltétlenül szükségesnek tartottuk, hogy kapjanak szupervíziót. Olyan támogató-képző csoportos munkaformát, amely független az intézettől. Tanár kollégáimmal úgy véltük, addig nem tudunk hatékonyan átadni ismereteket, nem leszünk képesek megfelelően készségeket fejleszteni, amíg egy bizonyos szintre nem csökkentjük a résztvevőkben a bennük felhalmozódott feszültséget. Ezért került a képzésbe szakmai önismereti blokk. A másik, egy szociálpszichológiai blokk, a csoportok működésével kapcsolatos általános és specifikus törvényszerűségeket tárgyalta. Itt csupán azok a releváns ismeretek kerültek terítékre, amelyek fontosak lehetnek a mindennapi munkában. – Fontosnak tartottuk továbbá – fűzi hozzá az adjunktusnő –, hogy foglalkozzunk a romák sajátos kommunikációjával is. Mert kimondjuk vagy nem, tény: a börtönpopuláció jelentős részét romák alkotják sajátos hagyományaikkal és kultúrvilágukkal. Ezek ismerete nélkül – kivált csoportfoglalkozásokon – a félrekódolás lehetősége megnő.

A felsorolásból nem maradhat ki az a blokk sem, amely a csoport indításának gyakorlati útmutatásait taglalta. A kurzus végül összesen 105 órából állt. Három hónap elteltével mind a hét résztvevő csoporttervezetet készített, amelyet szakdolgozat formájában írtak meg. *Kertész Géza* Csoportos agressziókezelő program, *Nagy Sándor* Szocializációs készségfejlesztő és viselkedésmódosító csoport, *dr. Faragó Csaba* A család, *Oravecz Máttyás* Csoportos sakkfoglalkozások, *Fodorné Kiszely Mária* Játszókör, *Paronai János* Feszültségoldás csoportos beszélgetéssel, *Kallós Géza* Kutya világ címmel vetette papírra tervezetét. Ezeket átnézték a főiskola oktatói, kérdéseket, véleményeket fűztek a dolgozatokhoz, majd visszaadták a szerzőknek. A vizsga voltaképpen a tervezetek szóbeli megvédése volt.

Az adjunktusnővel folytatott beszélgetés után a részt vevő hét szegedi nevelő közül négyet kérdeztünk arról, hogy a tanfolyam előtt is próbálkoztak-e csoportfoglalkozásokkal, s kértük, ismertessék röviden saját tervezetük lényegét.

A sakk mint eszköz

Oravecz Máttyás közalkalmazott, 43 éves, pedagógus. Évekig iskolában tanít, majd Nagyfán, aztán Szegeden nevelő. „Eddigi munkám során – mind az iskolában, mind a börtönben – foglalkoztam csoportokkal. Ám eddig nem volt lehetőségem, hogy megválasszam a csoporttagokat. A sakk olyan játék, amelyet az emberek unaloműzéseként, versenysportként, de akár művészi szinten is művelhetnek. A börtönben még egy szerep juthat a kockás táblának: általa a fogvatartottak idejét és tevékenységét is strukturálhatjuk. Ilyenformán a nevelés eszköze lehet.”

Oravecz Máttyás első lépcsőben hét foglalkozást tervezett 15-20 fős fogvatartotti klienscsoporttal. Az első alkalmat bemutatkozásnak szánta, ahol felmérte a résztvevők kommunikációs készségét. Nem ő maga akart a fogvatartottakkal játszani, hanem *Jurasits*

A felvétel nem a szegedi intézetben készült

Miklós kollégája, aki hozzá hasonlóan ugyancsak minősített sakkozó. Egy-egy táblánál két elítélt játszik. Közösen beszélnek meg a lépéseket. Tanulságos lehet, miként jutnak el a döntésekig. A csoportvezető nevelő csak irányít, figyel, s egyre nehezebb feladatokkal terheli klienseit. Tanulásra, felkészülésre készíteti őket.

„A sakk csupán eszköz – szögezi le Oravecz Mátyás –, eszköz arra, hogy értelmesen lekösse a fogvatartottakat. Az eredmény pedig az, ha kevesebbszer »szól be« a személyzetnek, kevésbé lesz feszült, ritkábban kerül összetűzésbe zárkatársaival.”

Játékos apróhirdetés

Fodomé Kiszely Mária százados 1976-ban Nagyfán szociális gondozóként kezdte bévés pályafutását, majd a tanárképző főiskola elvégzése után 1981-től Szegeden lett nevelő.

– Már Szegedre kerülésemkor vezettem csoportot – mondja a századosnő. – Az az igazság, hogy hályogkovács módjára vettem részt a dologban. Ilyen előzmények és jó néhány évi szünet után következett ez az oktatás, amikor rádöbentem, mennyi mindent nem tudok. Sok új ismeretet kaptam, s úgy vélem, valamennyi nevelőnek szüksége lenne ilyen kurzusra. Mégpedig rendszeresen, a diplomában megfogalmazott szupervízióval együtt!

A nevelőnő dolgozatát ismertette elmondta, miután előzetes fogvatartottakkal dolgozik, nekik megfelelő sportfoglalkozást állított össze. A hat foglalkozásból álló programot Játzókörmek nevezte el. A program elképzelése szerint nyitott. Azaz nem okoz gondot, ha kikerül belőle egy-két ember, de jöhetnek új résztvevők is. A hat foglalkozás alapjául a századosnő Rudas Delphi örökösei és a Játék a pszichoterápiában című könyveket használta fel. E művek sok bizalomerősítő, készségfejlesztő, s a csoport kohézióját szolgáló játékot írnak le.

– Valamennyi foglalkozáson játszunk – ismertette tervét Kiszely Mária. – Az egyik játék címe például Apróhirdetés, minden résztvevőnek meg kell fogalmaznia magáról egy hirdetést. Ebben tíz, a rá legjellemzőbb pozitív és negatív tulajdonságát kell papírra vetnie. Utána értékelés következik. Közösen megbeszéljük, kinek-kinek mennyire sikerült magáról reális képet festenie. Mint minden ilyen foglalkozás, ez is az önismeret fejlesztését és megismerését szolgálja.

Bár a századosnő előzetes fogvatartottakkal foglalkozik, akik között nagy a fluktuáció, mégis nagyon fontosnak tartja, hogy valamennyiükről minél pontosabb képet kapjon. Mert igaz, hogy ezek az emberek rövidebb ideig vannak együtt, mint a letöltőházak lakói, ám az őket körülvevő számtalan bizonytalansági tényező miatt kiélezettebb élethelyzetben kell elviselniük egymás közellétét.

Szerepjáték és kommunikáció

Paronai János őrnagy 1975-ben került az Alföldi Bútorgyárhoz. Ő is elvégezte a főiskolát, majd 1983-ban nevelő lett a Szegedi Fegyház és Börtönben. Korábban ő is vezetett biblioterápiás és filmterápiás foglalkozásokat.

– Akkoriban sajnos a bv. keretein belül nem indítottak olyan képzést, amely a csoportterápiás, önismereti vagy személyiségfejlesztő csoportfoglalkozások vezetésének metodikáját tanította volna, de most a főiskola tanáraival tréningyszerűen gyakorolhattuk a különböző szituációkat. Maga a képzés is csoportfoglalkozás formájában zajlott. A 106 óra alatt jelentős ismeretanyag birtokába jutottunk. Ebből kiemelném a cigánykommunikációról szóló részt. Származásukról, a népcsoportról, szokásaikról, a népcsoportok egymáshoz való viszonyáról beszélgettünk.

A dolgozatokról szólva az őrnagy elmondta: ő olyan csoportot próbált megcélolni, amelynek tagjai valamilyen konfliktusba kerültek környezetükkel. Beilleszkedési, kommunikációs gondokkal küzdenek, nem találják a helyüket. A csoport 10-15 főből állna, és szerepjátékokon keresztül bizalomerosztó foglalkozásokat tartanának. Fontos, hogy a résztvevők képesek legyenek önmagukról beszélni, másokat meghallgatni, esetleg csoporton belül megoldásokat találni problémáikra. Tehát a konfliktus kezelése a program fő célja, s ezen keresztül – indirekt módon – a szervezet védelme.

Ébren tartott érdeklődés

Kallós Géza főhadnagy 1985 óta nevelő a Szegedi Fegyház és Börtönben.

– Tavaly, nyár végén, amikor kollégáimmal ismeretterjesztő előadásokat vállaltam, akkor beszéltem először a fogvatartottaknak a kutyákról – emlékezik a történetekre. – Meglepett, milyen sokan kíváncsiak ebbéli mondandómra. Ez adta az ötletet ahhoz, hogy dolgozatomat e témára építem.

Kallós Géza a Kutyavilág címet adta dolgozatának. Hat kidolgozott foglalkoztatási tervet állított össze, amelyekhez a későbbiekben modulrendszerben kapcsolódhat még két projekt.

– Első hallásra talán meglepőnek tűnhet a témaválasztás, de a tavalyi előadások utáni reagálásokból kiderült, sok fogvatartott nemcsak hobbiként, hanem tenyésztőként is fog-

TAPASZTALATCSERE

---

lalkozott kutyával. Az eredményesség szempontjából lényegtelen, hogy a szituációs játékot, a sakkot vagy éppen a kutyatenyésztés témáját választom. Ez utóbbira azért esett a választásom, mert, úgy vélem, érdeklődést ébreszt. A deperszonalitást, ami nyilvántartási számmá csökkenti a fogvatartottat, ez esetben önképerősítő funkcióval ruházzuk fel. Nyilvántartási számokkal nem lehet hatékonyan együttműködni, csak emberekkel! Már önmagában az is óriási érték, ha egy sikeres programnak köszönhetően nem szűkül be az érdeklődésük.

Szegeden, ahol jellemzően hosszú ítéletüket koptatják az emberek (a Csillagban az átlag ítéletidő meghaladja a 13 évet), különösen fontos, hogy a foglalkozásokon partnerek legyenek. Készüljenek a csoportprogramokra, tudjanak megfelelően kommunikálni.

Kallós Géza egyébként kollégáihoz hasonlóan örül, hogy részt vehetett a SZOTE főiskolai karának speciális képzésén. Mert, mint mondja: rendkívül gyengék a nevelők módszertani ismeretei. Bizonyára saját kényelmességük is oka ennek. Bár az országos parancsnokság könyvtárában megtalálható a megfelelő szakirodalom, ám a mindennapi munkában elmerülő szakemberekhez azok nehezen jutnak el. A szervezett, a foglalkozások metodikáját ismertető továbbképzést hiányolja.

– A hét szegedi nevelő sikeresen megvédte tervzetét. Most a gyakorlati megvalósításon a sor, és következhet a két intézet együttműködésének eddigi legjelentősebb eredménye: egy könyv, amelyet a gyakorlati tapasztalatok felhasználásával a nevelő kollégák és az oktatásban részt vállaló tanárok közösen szeretnének megírni. Nem elméleti szakkönyvre, hanem olyan, jól hasznosítható munkára gondolunk, amely komoly segítséget adhat a kezdő humán foglalkozású bévés dolgozóknak – mondta végezetül Ágoston Magdolna.

Gaál Béla